

УДК 669:37

**В. П. Іващенко /д. т. н./,
А. К. Тараканов /д. т. н./, В. П. Лялюк /д. т. н./
А. Ф. Гриньов /к. т. н./**

Національна металургійна академія України,
м. Дніпро, Україна
ТОВ «НДІ «Укрметалургінформ», м. Дніпро,
Україна

Професійна металургійна освіта потребує негайної підтримки

**V. P. Ivashchenko /Dr. Sci. (Tech.),
A. K. Tarakanov /Dr. Sci. (Tech.),
V. P. Lyalyuk /Dr. Sci. (Tech.)/
A. F. Grinyov /Cand. Sci. (Tech.)/**

National Metallurgical Academy of Ukraine, Dnipro,
Ukraine

LLC «Research Institute "Ukrmetalugrinform"»,
Dnipro, Ukraine

Metallurgical professional education support asap

Розглянуто проблеми, що призвели до критичного стану професійної металургійної освіти в Україні. Запропоновано заходи вирішення цих проблем. (Табл. 1).

Ключові слова: економіка України, металургійна освіта, співпраця з роботодавцями.

Нестача кваліфікованих робітників для промисловості і особливо для металургії стала однією з головних проблем економіки України. Через штучний колапс в українській металургії обсяги її виробництва скоротилися щонайменше на третину. Але металургія і в такій ситуації залишається головним донором для економіки України. Сільське господарство зараз лише наздогнало металургію за обсягами валютних надходжень у країну. Гостра нестача кваліфікованих кадрів у металургійній галузі в умовах значного відтоку за кордон дефіцитних в усьому світі металургійних фахівців стає критичною для економіки держави.

Промисловці і освітяни з ностальгією згадують радянську систему технічної освіти, яка була хоча й дуже витратною, але все ж найбільш ефективною у світі. Для відродження нашої технічної освіти треба, перш за все, усвідомити, що забезпечувало колись її високу ефективність.

Технічна освіта була комплексною і добре структурованою. Держава фінансувала сповна і професійно-технічну, і середню спеціальну, і вищу технічну освіту. Вища освіта мала змогу залучати на навчання професійно добре підготовлених випускників технікумів і відбирати кращих випускників шкіл, бо існував конкурс навіть на не дуже популярні спеціальності.

На державному рівні була налагоджена система виробничих практик. Організація практик студентів нормувалася найвищим у державі за своїм рівнем документом – Спільною постановою ЦК КПРС і Ради міністрів СРСР. Бази практик щорічно затверджувалися постановою Ради міністрів. За якість практики, яку контролювали численні комісії, відповідали персонально, з одного боку, керівники баз практики, а з іншого – ректори вищих навчальних закладів. На організацію практик витрачалися дуже великі кошти.

Високу якість навчання забезпечувало широке фінансування на державному рівні науково-дослідних робіт, які вищі навчальні заклади виконували на підприємствах. Число наукових працівників на профільюючих кафедрах значно перевищувало кількість викладачів. Це забезпечувало добру виробничу підготовку і високий рівень професіоналізму педагогічних працівників. Студенти на старших курсах брали участь у реальних дослідженнях.

Відродити те, що було, тепер неможливо. Та й навіть у багатих країнах у повному обсязі такого ніколи не було. Але на рівні співпраці вищих навчальних закладів з роботодавцями за участю Міністерства освіти і науки України головні елементи забезпечення високої якості технічної освіти необхідно було б реанімувати хоча б якоюсь мірою.

Особливо критична ситуація з підготовкою фахівців для металургії склалася в Україні внаслідок багатьох обставин.

У переліку навчальних спеціальностей Департаменту вищої освіти МОНУ спеціальність 136 – «Металургія» є унікальною, бо була сформована не за потрібним змістом навчання, а за виробничим принципом. Вона включає в себе технології абсолютно різноманітні за своєю суттю – від майже чистої хімії в гідрометалургії до майже чистої механіки в обробці металів тиском. Усе це виключає можливість підготовки універсальних металургів і вимагає навчання за спеціалізаціями відповідно до конкретних технологій, що й передбачено новими навчальними стандартами як для бакалаврів, так і для магістрів.

Ситуація значно ускладнилася три роки тому, коли до спеціальності «Металургія» приєднали ливарне виробництво, яке до того було самостійним напрямом. За рахунок цього спеціальність «Металургія» стала достатньо масовою серед ЗВО України. Зараз значна частина студентів, що навчаються за державним замовленням за спеціальністю «Металургія», – це ливарники, які вибрали для себе переважно екзотичні спеціалізації «Художнє, ювелірне литво та комп'ютеризація процесів формоутворення», «Литво стоматологічне, прецизійне та з неметалевих матеріалів» тощо.

Бюджетний прийом абітурієнтів-школярів на спеціальність «Металургія», до якої 2016 року включили спеціалізацію «Ливарне виробництво», за останній час значно скоротився (табл. 1).

Ситуацію якоюсь мірою рятує можливість поповнення груп для фахової підготовки металургів випускниками технікумів і коледжів.

Деякі кафедри з шести ЗВО, що забезпечують навчання фахівців для металургійної промисловості, через брак студентів і скорочення викладачів безповоротно втратили можливість професійної підготовки вкрай потрібних кадрів. Частина ЗВО, наприклад Національна металургійна академія України, зберегла поки що необхідний кадровий потенціал на профільюючих металургійних кафедрах. Але й там у минулому році через обмежену норму бюджетного прийому випускників технікумів формування профільних груп з достатньо великою чисельністю студентів для деяких важливих спеціалізацій (наприклад, «металургія чавуну», де практично відсутні випускники технікумів) стало неможливим.

Підготовка потрібних металургійним підприємствам фахівців зникає. Так, зовсім зникло в технікумах України навчання за спеціальністю «Агломераційне виробництво» і майже зникло – за спеціальністю «Доменне виробництво». Слідом за цим в ЗВО України перестали навчати за спеціалізацією «Окусування металургійної сировини», поєднавши її зі спеціалізацією «Металургія чавуну», яка тепер, у свою чергу, зникає.

Створення нових навчальних стандартів і скасування експериментальних професійно орієнтованих стандартів, що були впроваджені за ініціативою компанії «Метінвест» для спеціальності «Металургія» у 2012 р., лише ускладнило ситуацію.

Перелік спеціальностей (навчальних програм) тепер визначає сам заклад вищої освіти. Ніхто не узгоджує тепер перелік спеціалізацій ні з Міністерством, ні з роботодавцями. Для закладу вищої освіти, щоб вижити, вигідно мати такі спеціалізації, які були б найбільш привабливими для абітурієнтів, навіть якщо вони не відповідають потребам металургійних підприємств.

Таблиця 1

Прийом абітурієнтів на спеціальність «Металургія», 2013–2017 рр.

Шифр та назва спеціальності (напряму)		Рік прийому				
		2013	2014	2015	2016	2017
6.050401	Металургія	411	359	216	–	–
6.050402	Ливарне виробництво	163	177	86	–	–
136	Металургія	–	–	–	168	155
Загальноукраїнські обсяги державного замовлення		574	536	302	168	155

Для вирішення проблем вищої металургійної освіти негайно потрібна дійова підтримка роботодавців, перш за все компанії «Метінвест». Роботодавці могли б ефективно допомогти із залученням абітурієнтів до навчання на металургійних спеціальностях, бо навіть агітація ректорів у школах вже не спрацьовує. Потрібні роз'яснення саме роботодавців, які конкретні перспективи відкриває металургійна освіта. Бажано відновити якомога раніше укладання контрактів студентів з підприємствами. Треба розробити і реалізувати умови цільової підготовки закладами вищої освіти своїх випускників для роботи на конкретному робочому місці за участю в навчальному процесі відповідальних осіб – кураторів від роботодавців. У деяких випадках можлива навіть організація дуального навчання з чергуванням академічного і виробничого навчання. Особливу увагу необхідно приділити якісному проведенню виробничих практик.

Ефективне професійне навчання потребує постійної наукової співпраці закладів вищої освіти з підприємствами. Наукові розробки повинні мати достатньо швидку окупність, щоб їх можна було фінансувати за рахунок собівартості продукції, бо інші джерела фінансування зараз є недостатньо реальними. Для того щоб такі розробки здійснювалися, потрібна їх стимуляція з боку керівництва комбінату або компанії. Зайву роботу і додаткову відповідальність ніхто добровільно на себе брати не буде.

Зкладам вищої освіти, що готують металургів за державним замовленням, необхідно забезпечити використання всіх наявних ресурсів для якісного виконання державного замовлення, зокрема повною мірою використовувати кошти, що виділяє держава, на кадрове, комп'ютерне, лабораторне та інше забезпечення навчального процесу.

Міністерство освіти і науки України могло б у порядку виключення тимчасово зняти обмеження на обсяг держзамовлення при прийомі на навчання випускників технікумів неметалургійних спеціальностей за найбільш проблемними навчальними програмами металургійного спрямування (все одно студентів тут не буде забагато).

Необхідно створити з представників ЗВО і промисловості постійно діючу робочу групу для забезпечення координації зусиль, спрямованих на поліпшення металургійної освіти.

The problems that led to the critical state of professional metallurgical education in Ukraine are considered. Proposed measures to solve these problems.

Key words: *economy of Ukraine, metallurgical education, cooperation with employers.*

Поступила 25.03.2018

